

Keizer Frederik II: Jesi, 26 december 1194 - Castel Fiorentino, 13 december 1250

Frederik II was sinds 1198 koning van Sicilië, sinds 1215 Duits koning en van 1220 tot 1250 keizer van het Heilige Roomse Rijk. Frederik was de zoon van Hendrik VI van Hohenstaufen en Constance van Sicilië. Via zijn moeder was hij de kleinzoon van Rogier II van Sicilië. Via zijn vader was hij de kleinzoon van Frederik I van Hohenstaufen bijgenaamd Frederik Barbarossa.

Rooms-Duits (tegen-)koning en keizer

Regeerperiode: 1212 - 1250

Betwist door: Otto IV (1211-1218)

Hendrik Raspe (1246-1247)

Willem II, graaf van Holland (1247-1250)

Voorganger: Otto IV

Opvolger: Koenraad IV

Koning van Sicilië

Regeerperiode: 1198 – 1250

Frederik werd geboren op 26 december 1194, één dag na de kroning van zijn vader Hendrik VI tot koning van Sicilië. Zijn moeder, Constance van Sicilië, onderweg naar Sicilië, was opgehouden als gevolg van haar zwangerschap; zij schonk het leven aan haar zoon in het stadje Jesi in de Marken.

Volgens propagandaverhalen baarde Constance haar kind in een praaltent op het marktplein van Jesi. Constance was al veertig jaar oud en realiseerde zich dat velen haar moederschap in twijfel zouden trekken, daarom zou zij enige matrones uit het stadje verzocht hebben om als getuige bij de geboorte aanwezig te zijn. Later zou ze teruggekeerd zijn naar het marktplein, alwaar zij haar kind publiekelijk de borst gaf.

Enige tijd later werd Frederik in Assisi gedoopt en kreeg hij de namen van zijn twee illustere grootvaders: Frederik Rogier.

Zijn vader Hendrik VI was reeds Rooms keizer toen hij op kerstdag 1194 tot koning van Sicilië gekroond werd. Om het keizerschap voor het huis van Hohenstaufen veilig te stellen had Hendrik VI de keurvorsten laten beloven dat ze zijn zoon tot koning van de Duitsers zouden

kiezen. Toen Hendrik in september 1197, tijdens een jachtpartij in de buurt van Messina, overleed aan de gevolgen van een koortsaanval, bevond de kleine Frederik zich nog steeds in Midden-Italië onder de bescherming van graaf Koenraad van Spoleto. Het kind werd in grote haast naar zijn moeder aan het hof in Palermo gebracht.

Constance van Sicilië die als dochter van de laatste Noormannenkonink Rogier II Hauteville aanspraak kon maken op de titel koningin van Sicilië, liet haar drie jaar oude zoontje op 17 mei 1198 tot koning kronen terwijl zij zichzelf als regent aanstelde. In Frederiks naam verbrak zij de banden met het keizerrijk, en deed afstand van de aanspraken op het Duitse koningschap. Zij deed dit om Frederiks kans, koning van Sicilië te blijven, te vergroten. Om dit te realiseren was steun van de paus noodzakelijk. Aangezien de paus niets meer vreesde dan een vereniging van het koninkrijk Sicilië met het Roomse Rijk, was hij hier graag toe bereid. Hendrik VI had zich bijzonder wreed gedragen gedurende de korte periode dat hij koning van Sicilië was. Zijn Duitse raadgevers en avonturiers waren door de bevolking gehaat; Constance stuurde hen naar het vasteland van Italië (ook onderdeel van het koninkrijk Sicilië), alwaar Hendrik hen rijkelijk van lenen had voorzien.

Nog in hetzelfde jaar stierf Constance op 28 november 1198, maar niet voordat zij het bestuur van het koninkrijk had ondergebracht bij een raad van regenten, onder leiding van kanselier Walter van Palear, en de nieuwe paus Innocentius III had aangesteld als voogd over haar zoontje.

Tijdens de minderjarigheid van Frederik II raakte zijn koninkrijk in verval. Grote gedeelten van de koninklijke domeinen werden weggegeven, terwijl verschillende groepen elkaar, in steeds wisselende allianties, bevochten. Verschillende verbannen Duitsers zoals Diphold van Vohburg en Markward von Annweiler keerden terug naar het eiland, waarbij de laatste de kind-koning zelfs in handen wist te krijgen. Op aandringen van de paus heeft Wouter van Brienne zich in de strijd gemengd. Wouter was niet van onbesproken gedrag, en vóórdat Frederik meerderjarig werd vluchtte hij naar Venetië. Hij is daarna niet meer in het koninkrijk van Sicilië weergekeerd.

Als gevolg van deze onstabiele situatie beval Frederik, toen hij meerderjarig was, een oorkondeschouw. Iedereen die een oorkonde van de koning had, moest deze komen tonen. Alle werden ongeldig verklaard; alleen die, die Frederik nog wenselijk achtte werden opnieuw aan de eigenaars gegeven. Hiermee werd veel verloren gegaan bezit voor de kroon herwonnen.

Uiteindelijk kreeg paus Innocentius III de situatie enigszins onder controle. Bij het meerderjarig worden van de jonge koning (14 jaar) arrangeerde deze paus een huwelijk met Constance van Aragon. Constance van Aragon was reeds weduwe van koning Emmerik van Hongarije en zij bracht als bruidsschat 500 ridders mee. Deze waren nodig om de greep van Frederik op zijn troon te verstevigen, al mocht dat niet echt baten want eenmaal in Italië stierf een groot gedeelte van de ridders door een epidemie.

Bij het huwelijk was Constance dertig jaar oud en haar jonge bruidegom vijftien; twee jaar later werd een zoon geboren, Hendrik. Frederik moet echt van haar gehouden hebben, want bij haar begrafenis heeft hij een Byzantijnse kroon in haar sarcofaag geplaatst, die in 1781

werd opgediept. Deze wordt tentoongesteld in de schatkamer van de kathedraal van Palermo.

Kathedraal van Palermo

Na zijn keizerskroning in 1220 kon hij zijn aandacht volledig richten op Sicilië. Hier waren de moslims, wier voorvaders zich daar reeds in 827 gevestigd hadden, in opstand gekomen. In de heuvels rond Palermo en Monreale probeerden ze een eigen islamitische staat te stichten. Als koning van Sicilië kon hij deze situatie niet tolereren en in 1222 begon hij aan een grootse veldtocht om op het eiland de orde te herstellen. Hij omsingelde de verblijfplaats van de opstandelingen en dwong hen zich na twee maanden over te geven, waarna hij hun leider Ibn-Abbad in Palermo liet ophangen. Om toekomstige problemen te vermijden liet hij de moslims die zich niet wilden bekeren tot het christendom, overplaatsen naar de stad Lucera. Dit waren er ten minste 20.000. Paus Honorius III ging ervan uit dat door hun afzondering deze moslims zich snel zouden bekeren. Onder zijn opvolger Gregorius IX echter bleken deze moslims allemaal Italiaans te spreken en nog maar weinig te hebben ingeboet van hun islamitische geloofsovertuiging. Hij reageerde hierop door hen allen te dwingen zich te bekeren. Frederik reageerde hier niet echt op omdat de bedoeling van Lucera militair en economisch was. Hierna verdween Lucera uit de pauselijke belangstelling en dus ook grotendeels uit de geschiedenis.

Kruistocht

Bij gelegenheid van zijn kroning (Aken 1215) beloofde hij aan de paus om op kruistocht te gaan, maar de paus stierf in 1216. Paus Honorius III herinnerde hem aan zijn verplichting, maar hij vond zolang hij geen keizer was, hij geen autoriteit had. In 1220 werd hij tot keizer gekroond en tegen die tijd, waren de belangrijkste protagonisten van de Vijfde Kruistocht reeds thuis. Honorius arrangeerde het huwelijk met de dochter van Jan van Brienne, Yolande. Beide huwden in 1225 en zo werd Frederik koning van Jeruzalem, nu had geen uitvlucht meer. Paus Gregorius IX had minder geduld en excommuniceerde Frederik. In 1228

vertrok hij uiteindelijk op kruistocht. De bedoeling van Frederik was om door middel van compromispolitiek de heilige plaatsen definitief open te stellen voor het Westen. In 1229 sloot hij in Egypte de tien jaar durende Vrede van Jaffa met sultan Al-Kamil van Egypte.

Frederik II (links) en Al-Kamil (rechts) bezegelen de vrede met een handdruk

Al-Kamil had Frederik eigenlijk willen gebruiken als machtsmiddel tegen zijn broer al-Mu'azzam, die de sultan van Syrië was. al-Mu'azzam was echter al in 1227 overleden. Toen Frederik in 1228 arriveerde in het Heilig Land, was hij voor al-Kamil een doorn in het oog. Door te dreigen met geweld en ondertussen een diplomatiek offensief in te zetten (iets waarin Frederik door zijn intelligentie, opleiding en gevoel voor hoofse cultuur uitblonk) wist hij al-Kamil uiteindelijk zover te krijgen om de heilige steden en een kuststrook van Israël aan hem te overhandigen. Door deze vrede kregen de christenen een wijde bewegingsvrijheid in Palestina. Omdat Frederik geëxcommuniceerd was, kroonde hij zijn zoon Koenraad op 12 maart 1229 tot koning van Jeruzalem. Terwijl dit gebeurde, haastte de Patriarch van Jeruzalem zich naar de stad, gewapend met de opdracht tot interdict van de stad van de hand van paus Gregorius IX. De Frankische vorsten accepteerden Frederik II als regent voor zijn zoon Koenraad, die via zijn moeder van de bloedlijn van de koningen van Jeruzalem was, maar weigerden zijn directe gezag in alles te accepteren. Volgens de tradities van het Koninkrijk Jeruzalem waren er duidelijke grenzen aan wat de koning wel en niet mocht. Als gevolg hiervan kwam Frederik in conflict met een aantal van hen. Dit conflict duurde nog zo'n tien jaar, tot aan de dood van Richard Filangieri, de Italiaanse vertegenwoordiger van Frederik in het koninkrijk.

Duitse Orde

Frederik had een goede band met Herman van Salza, grootmeester van de Duitse Orde.

Herman van Salza

In 1226 tekende hij met hem de Gouden Bull van Rimini, waarbij Herman de toelating kreeg Kulmerland te veroveren als buffer tegen de Pruisen. Maar eerst moest Frederik zijn verplichting na komen, een kruistocht. Het feit dat Frederik geëxcommuniceerd was, wilden de andere ridderorden niet voor hem strijden, dus begeleide de Duitse Orde, de keizer en koning van Jeruzalem, naar het Heilige Land.

Wapenschild van de Duitse Orde

Eenmaal van zijn taak gekweten, kreeg Frederik nog onenigheid met de Tempeliers omdat hij de Duitse Orde meer rechten wou geven. Uiteindelijk verliet hij Akko en keerde terug naar Sicilië, waar hij eerst de bezittingen van de Tempeliers in beslag liet nemen.

Herman van Salza bemiddelde met de paus en de ridderorde werd met Gouden Bull van Rieti in 1234 onder de bevoegdheid van de Heilige Stoel gesteld.

Embleem van de Heilige Stoel

In 1237 werd de Orde van de Zwaardbroeders met de Duitse Orde samengevoegd. Hun doel was de noordelijke landen te kerstenen.

Italië

In 1231 werden in het koninkrijk Sicilië de Constituties van Melfi afgekondigd. In tegenstelling tot het slappere centraal gezag dat Frederik in het Heilige Roomse Rijk bezat, ging hij in Sicilië over tot een verstrakking van het centraal gezag. Hij voerde een verregaande centralisatie in naar Byzantijns model.

Deze vorm van bestuur wilde hij ook opleggen aan Noord-Italië, eerst met woorden, dan gewapenderhand. In 1237 verwoestte hij de stad Vicenza en daarna overwon hij Lombardische Liga de in de slag bij Cortenuova. Voor deze daad werd hij voor de tweede maal geëxcommuniceerd door Paus Gregorius IX (1239).

Afgezet

Hij voerde niet alleen de politieke druk op in Noord-Italië, maar ook tegen de Kerkelijke Staat. In 1243 viel hij de stad Viterbo aan, die werd verdedigd door de pauselijke legaat Raniero Capocci. De nieuwe Paus Innocentius IV vluchtte naar Frankrijk. Tijdens het Concilie van Lyon (1245) zette de paus, Frederik af als keizer. Een tegenkoning werd verkozen in het Rooms-Duitse Rijk, Hendrik Raspe IV. Een jaar later stierf Hendrik, Willem II van Holland werd de nieuwe tegenkoning.

Het laatste wapenfeit van Frederik was de roemloze Slag bij Parma (1248). Frederik stierf op 13 december 1250 in Castel Fiorentino, Apulië, Italië. Zijn grafmonument bevindt zich in de Kathedraal van Palermo.

Huwelijken en nakomelingen

Legitiem

- Voor de eerste keer trouwde hij te Messina op 15 augustus 1209 met Constance van Aragón (1179 – 1222), dochter van koning Alfons II van Aragón. Uit dit huwelijk werd één kind geboren:

- Hendrik (1211 – 1242), Duits koning en hertog van Zwaben

- Voor de tweede maal huwde hij op 9 november 1225 te Brindisi met koningin Yolande van Jeruzalem (1212 – 1228), dochter van koning Jan van Jeruzalem. Uit dit huwelijk sproten twee kinderen:

- Margaretha (november 1226 – augustus 1227)
- Koenraad (1228 – 1254), Rooms-koning, koning van Jeruzalem en Sicilië

- Frederik had een relatie met Bianca Lancia (ca 1210 – ca 1250), een Ghibellijnse, die waarschijnlijk zo rond 1225 begon. Volgens sommige bronnen, waaronder de paters Matthew Paris en Salimbene de Adam huwden zij in articulo mortis (op haar sterfbed; 1250). Door de kerk werd dit huwelijk niet erkend, omdat hij destijds geëxcommuniceerd was en dus geen sacramenten mocht ontvangen. Niettemin werden Bianca's kinderen door Frederik als legitiem beschouwd, getuige het huwelijk van zijn dochter Constance met de keizer van Nicea en zijn eigen testament, waarin hij zijn zoon Manfred als regent van Sicilië aanwijst. Zij hadden samen in ieder geval drie kinderen:

- Constance (Anna) (1230 – 1307); ∞ (1244) Johannes III Doukas Vatatzes, keizer van Byzantium in Nicea
 - Manfred (1232 – 1266), regent en later koning van Sicilië
 - Violante (1233 – 1264); ∞ Riccardo Sanseverino, graaf van Caserta
- Voor de derde maal huwde hij op 15 juli 1235 te Worms met Isabella van Engeland (1214 – 1241), dochter van koning Jan van Engeland. Uit dit huwelijk werden vier kinderen geboren:
- Jordanus (° en † 1236)
 - Agnes (° en † 1237)
 - Hendrik (18 januari 1238 – mei 1254)
 - Margaretha (1241 – 1270); ∞ markgraaf Albert van Meißen, landgraaf van Thüringen (1240 – 1314)

Illegitiem

- Bij een onbekende Siciliaanse gravin:
 - Frederik van Pettorana, vluchtte in 1238/40 met zijn vrouw en kinderen naar Spanje
- Adelheid van Urslingen (ca 1184 – ca 1222?), zij was waarschijnlijk een dochter van Koenraad I van Urslingen, hertog van Spoleto
 - Enzo (1215 – 1272), koning van Sardinië
- Bij een onbekende dame uit de familie van de hertogen van Spoleto. Volgens sommige bronnen was zij een volle zuster van Enzo en dus eveneens een dochter van Adelheid van Urslingen
 - Catharina (1216/18 – 1271; ∞ I NN; II Giacomo del Carretto, markgraaf van Noli en Finale
- Bij Matilda of Maria van Antiochië, mogelijk een (illegitieme) dochter van Bohemund III van Antiochië
 - Frederik (1221 – Foggia 1256)
- Manna, een zuster van de aartsbisschop van Messina
 - Richard (1225 – Fossalta 26 mei 1249)
- Bij Richina van Beilstein-Wolfsöden (ca 1205 – 1236)
 - Margaretha (1230 – 1298); ∞ Thomas van Aquino, graaf van Acerra
- Onbekende maîtresses:
 - Selvaggia (1223 – 1244); ∞ Ezzelino III da Romano, podestà van Verona
 - Blanchefleur (1226 – 1279), dominicaner non in Montargis
 - Gerard († na 1255)

Standbeeld aan het Palazzo Reale in Napels

Sarcofaag van Frederik II in de kathedraal van Palermo